

PROVODENIE POLITIKE

JEDNAKIH MOGUĆNOSTI

Za izdavačice: Anamarija Gospočić

Uredila: Gordana Obradović - Dragišić

Suradnice: Katarina Ivanković - Knežević, Snježana Vasiljević

Lektura: Sanja Galeković

Dizajn: Koraljka Vlajo

Naklada: 1000

ISBN 953-7203-02-6

PROVOĐENJE POLITIKE JEDNAKIH MOGUĆNOSTI

UVOD

Iako žene čine preko 51% stanovništva, one ne sudjeluju u uravnoteženom omjeru u procesima donošenja političkih odluka niti su im jednako dostupne mogućnosti za sudjelovanje u mnogim područjima društvenog života s obzirom na različite oblike socijalnih, političkih i ekonomskih prepreka s kojima se susreću. Iako se na zakonodavnoj i institucionalnoj razini odvijaju promjene, u praksi su one znatno sporije. Upravo zato smo se odlučile raditi na poticanju primjene zakona koji se tiču ravnopravnosti spolova te inicirati promjene i usklađivanje ostalih zakona i procedura važnih za ostvarenje ravnopravnosti žena i muškaraca. Stoga smo u okviru našeg projekta Provođenje politike jednakih mogućnosti napravile analizu usklađenosti postojećih zakona sa Zakonom o ravnopravnosti spolova, a posebno Zakona o izboru zastupnika u Hrvatski sabor, Zakona o izboru članova predstavničkih tijela u lokalnoj i regionalnoj samoupravi i Zakona o političkim strankama.

Ova brošura sadrži analizu postojeće razine zaštite prava žena na međunarodnoj razini, standarde zaštite i promicanja ravnopravnosti spolova u EU, postojeću situaciju u Hrvatskoj uključujući i razinu usklađenosti s pravom EU te komparativnu analizu stanja u Švedskoj, Poljskoj i Slovačkoj.

Ujedno smo napravile anketu namijenjenu strankama kojoj je bio cilj analizirati programe i politike parlamentarnih stranaka u odnosu prema ravnopravnosti spolova. Na naš dopis odgovorilo je pet stranaka i to Hrvatska stranka umirovljenika, Hrvatska demokratska zajednica, Samostalna demokratska srpska stranka, Hrvatska narodna stranka i Hrvatska socijalno-liberalna stranka.

Na kraju se nalaze preporuke za koje smatramo da je potrebno provesti kako bi se hrvatski pravni sustav uskladio s pravnim sustavom EU te kako bi se potaknule promjene u važnim područjima od kojih je poseban naglasak na poboljšanju sudjelovanja žena u tijelima odlučivanja.

Zahvaljujemo predstavnicama i predstavnicima stranaka koji su sudjelovali u istraživanju: Hrvatskoj stranci umirovljenika, Hrvatskoj demokratskoj zajednici, Samostalnoj demokratskoj srpskoj stranci, Hrvatskoj narodnoj stranci i Hrvatskoj socijalno-liberalnoj stranci.

Gordana Obradović - Dragišić

I. Zaštita prava žena

Snježana Vasiljević

Pravni fakultet u Zagrebu

Uvod

Reforma pravnog sustava i usklađivanje zakonodavstva Republike Hrvatske s pravom EU jedan je od glavnih uvjeta pristupa Uniji. Izvještaj analizira postojeću razinu zaštite prava žena na međunarodnoj razini, standarde zaštite i promicanja ravnopravnosti spolova u EU, postojeću situaciju u RH uključujući i razinu usklađenosti s pravom EU te komparativnu analizu stanja u Švedskoj, Poljskoj, Slovačkoj, Sloveniji i Makedoniji.

Međunarodnopravna zaštita prava žena

Ravnopravnost spolova predstavlja temeljnu vrednotu ustavnog poretka Republike Hrvatske. Pored ustavne razine zaštite ravnopravnosti spolova, u hijerarhiji izvora prava značajnu ulogu imaju međunarodni ugovori koji su po snazi iznad zakona, ali ispod Ustava. Pojedinci tako posjeduju zaštitu od diskriminacije na temelju spola kako na nacionalnoj, tako i na međunarodnoj razini. Od međunarodnih dokumenata koji jamče zabranu diskriminacije na temelju spola, a RH je njihova stranka, su Konvencija UN-a o uklanjanju svih oblika nasilja nad ženama (CEDAW) te Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (EKLP). Republika Hrvatska je stranka CEDAW-a od 1991, a ujedno je ratificirala Fakultativni protokol uz CEDAW 2001. Kao država stranka dužna je podnositi redovita izvješća CEDAW odboru. Prema zadnjem zasjedanju CEDAW odbora (15. veljače 2005.) u povodu drugog i trećeg izvješća RH, zaključeno je da je Hrvatska učinila značajan napredak u promicanju ravnopravnosti spolova, ponajviše donošenjem novih zakona 2003. godine (Zakon o ravnopravnosti spolova, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji i Zakon o istospolnim zajednicama) te izmjenom i dopunom postojećih zakona (Zakon o radu, Obiteljski zakon i Kazneni zakon) te donošenje Nacionalne politike za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2001. do 2005. godine. Republika Hrvatska je pohvaljena od Odbora zbog osnivanja nacionalnih mehanizama za unaprjeđenje položaja žena uključujući i osnivanje Povjerenstava za ravnopravnost spolova na lokalnoj razini. Ujedno je pohvaljena i zbog povećanja broja žena u političkom životu, posebno u Parlamentu i na visokim položajima u Vladi. Ipak, mnoga pitanja i dalje ostaju neriješena pa su tako i preporuke Odbora za daljnje djelovanje RH u području ravnopravnosti spolova usmjerene na probleme poput: položaj žena u ruralnim područjima, položaj žena pripadnica nacionalnih manjina (naročito Romkinja), nedosljedna i neučinkovita primjena antidiskriminacijskih zakona, nedostatak informiranosti žena o mehanizmima tužbi, uključujući i one o sudskim postupcima

pokrenutim po tim zakonima, što upućuje na neupućenost žena u ove nove zakone, nedostatni kadrovski i financijski izvori neophodni za rad nacionalnih mehanizama ustrojenih za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova (Ured vlade za ravnopravnost spolova, Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova), nepoduzimanje konkretnih mjera kojima bi osigurala dostatno upoznavanje sudaca, pravno obrazovanih djelatnika, osoblja odgovornog za provođenje zakona, poslodavaca te pravnika s reformom zakonodavstva, nedostatak statističkih podataka razvrstanih po spolu, poteškoće s kojima su suočene žene na tržištu rada (visoka stopa nezaposlenosti, razlike u plaći između žena i muškaraca, položaj trudnica, itd.) te nedostatna pažnja koja se posvećuje politikama koje podržavaju podjelu posla i obiteljskih odgovornosti između žena i muškaraca.

Zabranu diskriminacije na temelju spola promiče i Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Republika Hrvatska je potpisala EKLJP 6. studenoga 1996, a ratificirala ju je 17. listopada 1997. Radi se o međunarodnom ugovoru koji je izravno primjenjiv, što je i dopušteno ustavom Republike Hrvatske, pa time predstavlja vrlo učinkovit mehanizam zaštite ljudskih prava, posebice za one koji zaštitu svojih prava traže pred Europskim sudom za ljudska prava u Strasbourgu. Zabrana diskriminacije propisana je u čl. 14. EKLJP koji obuhvaća različite oblike diskriminacije pa tako i diskriminaciju na temelju spola. Europski sud za ljudska prava je proširio shvaćanje o primjeni čl. 14. EKLJP, pored spola, i na spolnu orijentaciju. To je važno proširenje, jer kad bi zabrana različitog postupanja bila ograničena samo na razloge koji se odnose na spol podnositelja zahtjeva, ne bi bila primjenjiva na homoseksualne osobe, jer do različitog postupanja ne dolazi zbog toga što su oni muškarci ili žene, već zbog toga što su istospolne ili biseksualne orijentacije (slučajevi *Salgueiro da Silva Mouta v. Portugal*, *Karner v. Austria* i *Frette v. France*).

Što se Vijeća Europe tiče, važno je spomenuti značajnu preporuku iz 2003. godine o uravnoteženom sudjelovanju žena i muškaraca u političkom i javnom djelovanju. Preporuka je donesena imajući u vidu da je uravnoteženo sudjelovanje žena i muškaraca u političkom i javnom djelovanju važno za razvoj i izgradnju Europe utemeljene na ravnopravnosti, društvenoj povezanosti, solidarnosti i poštivanju ljudskih prava. Državama članicama Vijeća Europe se preporučuje da se njihova tijela izvršne vlasti obvežu na uravnoteženo sudjelovanje žena i muškaraca na pozicijama moći, da štite i promiču jednaka građanska i politička prava za žene i muškarce, da ženama i muškarcima osiguraju jednako aktivno i pasivno biračko pravo, da izmjene i nadopune postojeće zakonodavstvo u svrhu unaprjeđenja političkih prava žena, uvedu posebne mjere kako bi potaknule bolju zastupljenost žena u tijelima vlasti te da prate i nadziru napredak u postizanju uravnoteženog udjela žena i muškaraca u političkom i javnom životu. Za potrebe ove Preporuke, uravnoteženi udio žena i muškaraca smatra se postotak zastupljenosti žena ili muškaraca u tijelima izvršne vlasti ili političkom i javnom životu koji ne smije biti manji od 40%. Mjere koje su prema Preporuci države dužne provesti odnose se ponajprije na potrebne ustavne i

zakonske promjene, provođenje zakonodavne reforme, poduzimanje mjera javnog financiranja političkih stranaka kako bi ih se potaknulo na promicanje ravnopravnosti spolova, reforma izbornog sustava i izborne procedure, usvajanje zakona ili uvođenje mjera kojima bi se unaprijedili uvjeti rada državnih službenika u tijelima lokalne, regionalne i nacionalne vlasti kako bi se uspostavio demokratski pristup izbornim tijelima, omogućiti da odabir i imenovanje pojedinaca u državnoj službi bude transparentan i da se vodi računa o zastupljenosti spolova.

Europski standardi i ravnopravnost spolova u europskoj uniji

Uvjeti pristupa EU sasvim su jasni i precizni. Državama kandidatkinjama za članstvo te budućim članicama preostaje mukotrpan posao ispunjavanja visokih standarda zaštite ljudskih prava, što ujedno znači potpuno usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravom EU. Republika Hrvatska je većim dijelom svoje zakonodavstvo uskladila s pravom EU donošenjem spomenutih zakona te izmjenama i dopunama postojećih, no ipak ostaje još dosta toga učiniti slijedom preporuka koje daju državama kandidatkinjama u procesu pristupanja EU.

Ravnopravnost spolova (*equal treatment*) jedno je od temeljnih prava koje je zaštićeno na razini Unije. Slijedom primarnog i sekundarnog zakonodavstva EU, države članice dužne su ravnopravnost spolova zaštititi u nacionalnom poretku donošenjem zakona i provođenjem strategije rodno osviještene politike. Ugovor iz Amsterdama (1997.) potvrdio je važnost načela jednakih mogućnosti, kao i poštivanja ljudskih prava u procesu integracije. Načelo jednakih mogućnosti jamči visoku razinu socijalne zaštite i zapošljavanja, ravnopravnost muškaraca i žena, poboljšanje uvjeta i kvalitete življenja te uzajamne ekonomske i socijalne pomoći između država članica. Ipak, taj članak ne govori ništa o faktičnoj ravnopravnosti, odnosno realizaciji načela ravnopravnosti spolova u praksi. Prema članku 13. ugovora, Vijeće se obvezuje poduzeti sve mjere protiv diskriminacije. Diskriminacija prema spolnoj pripadnosti samo je jedan od segmenata uređenih tim člankom. Članak 137. Ugovora obvezuje EU da podrži sve države članice na području ravnopravnosti spolova u jednakim mogućnostima zapošljavanja i uvjeta rada. Članak 141. Ugovora, kao najznačajnija odredba, daje posebnim mjerama (*affirmative/positive action*) zakonsku osnovu, podižući ih na ustavnu razinu Zajednice. Provedba tih mjera omogućuje se i Direktivom br. 75/117/EEC o usklađivanju zakona država članica koje se odnose na promjenu načela jednakosti plaća za muškarce i žene. U preporuci Vijeća br. 84/635/EEC, koja je utemeljena na ideji jednakih mogućnosti, zaključuje se da je promoviranje tog načela jedino moguće uz djelovanje država članica i uz njihovu suradnju s tijelima koja provode socijalnu politiku (socijalni partneri). Ona u svojoj preambuli potvrđuje činjenicu da su tradicionalne antidiskriminacijske mjere nedovoljne za uklanjanje postojećih nejednakosti.

U ispravljanju postojeće neravnopravnosti jednako su bitni pravno obvezujući i pravno neobvezujući dokumenti na razini EU. Primjerice, Povelja ljudskih prava EU, iako u pravnom poretku Unije nema pravno obvezatni status, ipak ima izrazitu važnost u poštovanju i promicanju načela ravnopravnosti. Tako se u članku 21. zabranjuje svaka diskriminacija na temelju spola, rase, boje kože, etničkog i društvenog podrijetla, genetskih obilježja, jezika, vjere i uvjerenja, političkoga ili drugog mišljenja, pripadnosti nacionalnoj manjini, imovine, rođenja, invalidnosti, dobi ili spolne orijentacije. Unatoč tome što Povelja ne stvara nova pravna sredstva koja bi se mogla koristiti u zaštiti ljudskih prava u državama članicama Unije, ima jaku interpretativnu snagu. Ipak, Povelja je 2004. godine uvrštena u Nacrt ustava EU pa će, nakon što sve države članice EU ratificiraju Ugovor kojim se osniva Ustav za Europu (*Treaty establishing a Constitution of Europe*), postati obvezujućim za države članice EU, ali i za EU.

Sekundarno zakonodavstvo do sada je bilo ključno u stvaranju zakona kojima se štiti i promiče ravnopravnost spolova na nacionalnoj razini. Tako su sljedeće direktive poslužile u stvaranju većine rodno osjetljivih zakona u državama članicama: Direktiva br. 97/80/EC o teretu dokazivanja u slučaju diskriminacije temeljem spola, Direktiva br. 2002/73/EC (76/207/EEC) o implementaciji načela jednakog postupanja u zapošljavanju, stručnom usavršavanju, napredovanju na poslu te uvjetima rada (Direktiva o jednakom postupanju) te Direktiva br. 75/117/EC o usklađivanju zakonodavstva država članica koja se odnosi na načelo jednake plaće za žene i muškarce. Od navedenih direktiva ključna je Direktiva o jednakom postupanju koja zabranjuje svaki oblik diskriminacije na temelju spola, izravne i neizravne. Ujedno je njezina svrha ozakoniti načelo jednakog postupanja prema muškarcima i ženama. Direktiva o jednakom postupanju sadrži i tri iznimke od načela jednakog postupanja. Riječ je o ograničenim mogućnostima derogacije, primjeni posebnih mjera te uklanjanju postojećih nejednakosti koje najviše pogađaju žene s obzirom na mogućnosti njihova zapošljavanja, napredovanja, usavršavanja, radnih uvjeta i socijalne sigurnosti. Najveća zamjerka postojećoj Direktivi jest njezina ograničenost na zabranu diskriminacije na radnom mjestu i uvjetima rada. Slijedom toga postoji već i nacrt nove direktive kojom bi se zabrana diskriminacije na temelju spola našla i u drugim društvenim segmentima.

Što se zastupljenosti žena u EU tiče, ne postoji pravno obvezujući dokument kojim bi se promicao uravnoteženi udio muškaraca i žena u tijelima odlučivanja te u javnom i političkom životu postoji Preporuka Vijeća br. 96/694 od 2. prosinca 1996. o uravnoteženom sudjelovanju žena i muškaraca u procesima odlučivanja, zatim Odluka Komisije od 19. lipnja 2000. o spolnoj zastupljenosti u odborima, te Rezolucija Europskog parlamenta o ženama u procesima odlučivanja od 2. ožujka 2000. U institucijama EU žene su zastupljene s 30% u Europskom parlamentu i 32% u Europskoj komisiji.

EU ide dalje u smjeru postizanja potpune ravnopravnosti spolova u svim područjima djelovanja. Tako je Europska komisija objavila Priopćenje o planu za budući razvoj politika jednakih mogućnosti za muškarce i žene u EU u razdoblju od 2006-2010.¹ Riječ je o tzv. Planu za ravnopravnost žena i muškaraca (engl. Roadmap for equality between women and men) koji će identificirati izazove i djelovanja EU u svrhu postizanja ravnopravnosti spolova putem vanjske i unutrašnje politike. Plan ističe šest prioritetnih područja: jednakost žena i muškaraca u postizanju ekonomske neovisnosti, usklađenje privatnog i profesionalnog života, ravnopravna zastupljenost u tijelima odlučivanja, uklanjanje svih oblika nasilja nad ženama, uklanjanje svih stereotipa utemeljenih na spolu, promicanje ravnopravnosti spolova u vanjskoj politici i politici razvoja. Plan se nastavlja na iskustvo Okvirne strategije za ravnopravnost spolova u razdoblju od 2001. - 2005.² Osim toga, Plan potvrđuje dvostruki pristup ravnopravnosti spolova utemeljen na rodno osviještenoj politici i posebnim mjerama.

Ravnopravnost spolova je temeljno pravo, jedna od najvećih vrednota EU i bitan preduvjet za postizanje ciljeva EU u svrhu razvoja, zapošljavanja i društvene kohezije. EU je postigla značajan napredak u postizanju ravnopravnosti spolova nadograđujući primarno i sekundarno zakonodavstvo, definirajući strategiju i mjere za postizanje ravnopravnosti spolova u obliku rodno osviještene politike, uvodeći posebne mjere za unaprjeđenje položaja žena, programima djelovanja, socijalnom dijalogu i dijalogu sa civilnim društvom. Tijekom 2005. godine, usvojen je prijedlog izmjena direktiva u području zapošljavanja kojim se pojednostavljuje i modernizira postojeće zakonodavstvo Unije u svezi jednakog postupanja prema muškarcima i ženama na području zapošljavanja. Tendencija je da se dosadašnje direktive koje se odnose na postizanje jednakih mogućnosti za muškarce i žene učine pristupačnije javnosti jačajući njihovu jasnoću i pravnu sigurnost tako da se zamijene jedinstvenim tekstom koji će implementirati načelo jednakih mogućnosti za muškarce i žene na području zapošljavanja. Osim toga, Europska komisija je već predložila osnivanje Europskog instituta za ravnopravnost spolova, koji bi trebao postati osnovni mehanizam za pružanje informacija, razmjene dobre prakse i razvoj metoda za promicanje rodno osviještene politike.

¹ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A Roadmap for Equality Between women and Men, 2006-2010, COM (2006) 92 final, Brussels.

² Community Framework Strategy on Gender Equality, COM (2000) 335 final.

Trenutna razina zaštite u Republici Hrvatskoj

Kada se govori o integraciji zemalja središnje i istočne Europe u pravni sustav europskog prava kao o jednome od osnovnih problema, pojavljuje se pitanje usklađenosti njihovih ustavnopravnih sustava te njihove integracijske sposobnosti. Načelo jednakog postupanja u skladu je s čl. 141. Ugovora iz Amsterdama te s već spomenutim direktivama. Spomenuti članak Ugovora obvezuje sve države članice EU i čini pravo s kojim se usklađuje hrvatsko pravo. On je ujedno i pravna osnova za donošenje sekundarnog zakonodavstva čija je recepcija također dio pravne stečevine EU te stoga i uvjet za pristupanje EU. U postupku usklađivanja hrvatskog prava s pravom EU, RH je pored navedenog članka Ugovora iz Amsterdama te spomenutih direktiva, slijedila određene preporuke i rezolucije kojima se također jamči načelo jednakog postupanja: Preporuka br. 96/694/EC o uravnoteženom udjelu žena i muškaraca u procesu odlučivanja, Preporuka br. 84/635/EEC o promociji provođenja posebnih mjera za žene, Preporuka br. 92/131/EEC o zaštiti dostojanstva žena i muškaraca na poslu, Preporuka br. 87/567/EEC o stručnom usavršavanju žena te rezolucije R. 95/ 296/06 od 5.10. 1995. o pojavljivanju i prikazivanju muškaraca i žena u reklamama i medijima i R. 85/C 166/01 od 3. 6. 1985. koja sadrži akcijski program za provođenje načela jednakih mogućnosti za žene i muškarce u obrazovanju.

Promatrajući trenutnu razinu usklađenosti hrvatskog prava s pravom EU, kao osnovu harmonizacijskog procesa uzimamo odredbe Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) iz kojeg proizlazi obveza usklađivanja hrvatskog zakonodavstva za pravom EU prema članku 69. koji se odnosi na socijalnu politiku te čl. 91. st. 3. koji propisuje jednake mogućnosti za žene i muškarce. Ukoliko izvore hrvatskog prava promatramo na vertikalnoj i horizontalnoj razini, vidjet ćemo da tu ne postoji potpuna usklađenost nacionalnog prava u pogledu ravnopravnosti spolova. Primjerice, većina zakona u RH ne poštuje, tj. ne normira načelo ravnopravnosti spolova kako je to propisano Ustavom i međunarodnim ugovorima. To možemo vidjeti na konkretnom primjeru čl. 7. CEDAW koji propisuje obvezu državama da poduzmu sve potrebne mjere za uklanjanje diskriminacije žena u političkom i javnom životu države, uključujući sudjelovanje u izborima, javnim dužnostima te u oblikovanju i usvajanju politike izvršne vlasti. Ako pogledamo Zakon o ravnopravnosti spolova, Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, Zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, Zakon o izboru predsjednika Republike Hrvatske, Zakon o političkim strankama, vidjet ćemo da takva odredba nije u potpunosti integrirana u zakone koji reguliraju zastupljenost žena u političkom i javnom životu. Također, institut posebnih mjera predviđen čl. 4. CEDAW postoji zasad samo u Zakonu o ravnopravnosti spolova (kvote su izostale). Što se međusobne usklađenosti zakona tiče (horizontalna usklađenost), također postoji samo djelomična usklađenost jer veći broj zakona uopće ne sadrži odredbe o ravnopravnosti spolova ili se one tumače

u vrlo ograničenom opsegu. Primjer za to jest Zakon o lokalnim izborima (ZoLI), NN 33/01 (pročišćeni tekst) kao i odluka Ustavnog suda U-VIIA/1895/2005, od 2. svibnja 2005. kojom Ustavni sud odbija žalbu V.N. protiv rješenja Županijskog izbornog povjerenstva Primorsko-goranske županije o nepoštivanju načela ravnopravnosti spolova prema čl. 15. ZoRS i čl. 15. ZoLI pri sastavljanju kandidacijskih lista. Njegov prigovor je prethodno odbio nadležni ŽIP ocijenivši da odredba čl. 15. ZoLI ima "deklaratorni značaj" budući da ZoLI ne propisuje kaznene mjere za slučaj njenog nepoštivanja niti preciznije određuje u kojem će se slučaju smatrati da je načelo ravnopravnosti narušeno. Zauzevši stajalište da je ocjena o tome jeli došlo do podzastupljenosti na kandidacijskim listama subjektivne prirode, nadležni ŽIP je utvrdio da zbog razloga iznesenih u prigovoru nije došlo do nepravilnosti koje bi bitno utjecale na rezultat u postupku kandidiranja. "Ravnopravnost spolova jedna je od najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske propisana u čl. 3. Ustava, a razrađena ZoRS-om. Tim Zakonom utvrđuju se opće osnove za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova, uređen je način zaštite od diskriminacije na temelju spola te postupak i način osiguranja provedbe Zakona putem Ureda za ravnopravnost spolova i pravobraniteljice za ravnopravnost spolova. Odredbom čl. 15. st. 3. ZoLI (pročišćeni tekst) propisano je da je prilikom sastavljanja liste predlagatelj dužan voditi računa o načelu ravnopravnosti spolova. Ova odredba, po ocjeni Ustavnog suda, ne sadrži mjerilo na temelju kojeg bi se moglo utvrditi postojanje povrede na koju žalitelj ukazuje. To znači da će se primjena načela ravnopravnosti spolova ovisiti o konkretnim okolnostima svake kandidacijske liste.

Iako se donošenje Zakona o ravnopravnosti spolova (ZoRS) smatra značajnim pomakom u zaštiti ravnopravnosti spolova i zabrane diskriminacije, njegov deklaratorni karakter nam ne nudi mnogo u smislu zaštite od diskriminacije na različitim razinama i u različitim područjima. Jedan od razloga tome jest i način njegovog donošenja u saborskoj proceduri. Naime dvojbena je njegova ustavnost jer nije poštivana ustavna procedura za donošenje organskih zakona (čl. 82. Ustava: "Zakoni" (organski zakoni) kojima se razrađuju Ustavom utvrđena ljudska prava i temeljne slobode, izborni sustav, ustrojstvo, djelokrug i način rada državnih tijela te ustrojstvo i djelokrug lokalne i područne (regionalne) samouprave, Hrvatski sabor donosi većinom glasova svih zastupnika".)

Iako je upitna njegova pravna snaga s obzirom na hijerarhiju izvora prava, kao organski zakon (koji razrađuje temeljna ljudska prava) on sadrži ključne institute/koncepte kojima se uspostavlja pravna jednakost muškaraca i žena pred zakonom.

Neka područja nisu obuhvaćena ZoRS-om, npr. ravnopravnost unutar obitelji, problem nasilja, nasilje u obitelji, trgovanje ljudima, prostitucija. Koncept posebnih mjera je ostao nedorečen. Koncept rodno osviještene politike nije u potpunosti izrečen jer ne radi se samo o nizu mjera, već o strategiji čiji je cilj uvođenje problema

spola u sve aspekte planiranja, provedbe i vrednovanja. No i dalje su ostala nevidljiva neka važna pitanja poput položaja žena u ruralnim područjima, žene pripadnice nacionalnih manjina (posebice Romkinja), problem tzv. ekonomskog nasilja (uskraćivanje novaca, ekonomska ovisnost), problem tzv. staklenog stropa, višestruka diskriminacija, nedostatak odredbi o zdravlju i zdravstvenoj skrbi (primjer reproduktivnih prava). Odredbe o teretu dokazivanja koje su postojale u Nacrtu ZoRS-a su izbačene pa je u tome djelu ZoRS ostao neusklađen s europskim pravom. Najveće zamjerke ZoRS-u su odsustvo detaljnih odredbi o mogućnostima sudske zaštite (samo upućivanje na propise ZOO o naknadi štete) te nepropisanost sankcija u slučaju nepoštivanja ZoRS-a. Osim toga, važno je spomenuti da je ZoRS u zakonodavni postupak uveden pod oznakom harmonizacijskog zakona te je kao takav dobio izjavu o sadržajnoj usklađenosti s pravnom stečevinom EZ. Takva je izjava postala dijelom pripremnoga zakonodavnog postupka temeljem Odluke Vlade o mjerama u postupku usklađivanja zakonodavstva Republike Hrvatske s pravnom stečevinom EZ, od 19. srpnja 2001. Međutim, izjava o usklađenosti odnosi se na tekst prijedloga zakona koji Vlada dostavlja Saboru te se kasnijim amandmanima sadržaj zakona može značajno izmijeniti. Izvorna izjava o usklađenosti tada se više ne može odnositi na konačni tekst zakona. Jednom prihvaćen, zakon donesen u opisanom postupku ne sadrži nikakve naznake da je riječ o harmonizacijskom zakonu. Takva naznaka bila bi korisna uputa za sve koji Zakon primjenjuju, tj. da pri njegovoj primjeni moraju konzultirati europske interpretativne izvore, prvenstveno praksu Europskog suda pravde u Luxembourg.

Komparativna analiza položaja žena na pozicijama moći i odlučivanja u nekim europskim državama

U uspostavi faktične ravnopravnosti Švedska je među vodećim zemljama. Švedski ili nordijski model ističe se kao jedan od najnaprednijih modela u promicanju i zaštiti ravnopravnosti spolova. Osim što Švedska ima izvršnu zakonsku regulativu o zabrani diskriminacije, za pitanja ravnopravnosti spolova brine se pravobraniteljica te Ministarstvo za ravnopravnost spolova. Jedan od ciljeva švedske politike ravnopravnosti spolova je jednak pristup ženama i muškarcima pozicijama moći i utjecaja. Jednaka zastupljenost žena i muškaraca u tijelima koja odlučuju jest ključna za demokraciju. Švedska je trenutno vodeća država u svijetu po zastupljenosti žena u tijelima izvršne vlasti na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. O tome dovoljno govore statistički podaci o zastupljenosti žena (45%) i muškaraca (55%) u Švedskom parlamentu. Suprotno tome, govore podaci iz Slovačke i Poljske koje su od 2004. također države članice EU, ali položaj žena u strukturama moći i odlučivanja je poražavajući. Tako je primjerice zastupljenost žena u Slovačkom parlamentu izrazito niska. Samo 19,3% zastupnika u Parlamentu su žene. U tijelima

izvršne vlasti situacija je još gora, budući da na ministarskom mjestu nema niti jedne žene. U tijelima lokalne vlasti, situacija je također loša (primjer lokalnih izbora iz 2002. na kojima je samo 2,2% žena izabrano za gradonačelnice). Ostali podaci o zastupljenosti u tijelima regionalne vlasti nisu poznati jer ne postoje statistički podaci po spolu o tome. Iako su nevladine organizacije uspjele izlobirati sustav kvota u zakone kojima se reguliraju izborni procesi, takav prijedlog nije prošao u Parlamentu. Iako je Slovačka usvojila Zakon o zabrani diskriminacije, on ne uvodi institut posebnih mjera u korist žena. U Poljskoj je stopa zastupljenosti žena na pozicijama moći i odlučivanja također niska. Nakon europskih izbora, u novoj Vladi zastupljena je samo jedna žena i to kao potpredsjednica Vlade i ministrica bez portfelja. Na ministarskom mjestu nema niti jedne žene. Žena je jedino na čelu Vladinog Ureda za jednake mogućnosti. Poljski parlament se sastoji od Gornjeg i Donjeg doma. Postotak žena u Gornjem domu Parlamenta je 23% (2001.), a u Donjem domu 20,21%. Znatno je niži postotak zastupljenosti žena u tijelima lokalne vlasti. Poljska je po prvi puta 2004. godine kao nova država članica sudjelovala i na izborima za Europski parlament u koji je ušlo 12% Poljakinja (njih 7 od 54 člana iz Poljske izabrana u Europski parlament).

Što se instituta posebnih mjera i sustava kvota tiče, zanimljivo je spomenuti da Makedonija koja još uvijek nema niti status države kandidatkinje za članstvo u EU, iako nema poseban zakon o ravnopravnosti spolova, 2002. godine je Parlament usvojio Amandman na Zakon o izboru zastupnika u Parlament kojim političke stranke na svojim listama trebaju imati najmanje 30% zastupljenosti žena, što je rezultiralo s 17,5% zastupljenosti žena u Parlamentu.

II. (Ne)Ravnopravnost žena u političkom životu RH

Katarina Ivanković - Knežević

Uvod

Kada govorimo o položaju žena u političkom životu Republike Hrvatske, zapravo o nezadovoljavajućem ili neuravnoteženom položaju žena u odnosu na muškarce, posebice na lokalnoj razini, nužno je provesti analizu izbornog zakonodavstva u Republici Hrvatskoj s aspekta ravnopravnosti spolova. To je prije svega analiza Ustava RH, koji donosi opće odredbe o ravnopravnosti spolova i Zakona o ravnopravnosti spolova, kao matičnog zakona za cjelokupnu materiju ravnopravnosti spolova te svih onih zakona koji se direktno odnose na izborne procese kao npr. Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor ili Zakona o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Svoje mjesto u ovoj analizi imat će i Zakon o političkim strankama kojega neki smatraju ključnim za postizanje ravnopravnosti spolova tj. za povećanje broja žena na svim razinama vlasti, iako mnoge stranke još uvijek nisu spremne prihvatiti izmjene upravo ovog Zakona u kontekstu istinskog uspostavljanja ravnopravnosti spolova u politici, smatrajući da bi se time zadiralo u autonomiju stranaka.

U ovoj analizi pozornost će se posvetiti i Konvenciji o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (u daljnjem tekstu CEDAW - od Convention for Elimination of all Forms of Discrimination Against Women) te do kraja 2005. godine važećoj Nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnosti spolova 2001. - 2005.

Trenutno stanje

Sudjelovanje žena u političkom životu Hrvatske prilično je nedostatno u odnosu na ukupnu žensku populaciju. Žene se puno rjeđe od svojih muških kolega odlučuju za aktivnije bavljenje politikom, a zanimljivo je i to da se žene ponekad nerado odlučuju glasovati za žene, najčešće smatrajući da ih ove neodgovarajuće zastupaju.

Danas kada promatramo položaj žena u Hrvatskom saboru u kojem ih je 21%, možemo govoriti o stanovitom napretku u odnosu na to da ih je prije 2000. godine bilo oko 6%, međutim kako znamo da je za promjene u odnosu vlasti prema određenoj kritičnoj skupini potrebno najmanje 30% pripadnika/ica te ciljne skupine možemo reći da je broj žena još uvijek nedovoljan da bi se postigle vidljivije promjene u području ravnopravnosti spolova.

Republika Hrvatska još uvijek nosi terete tranzicijskog i tradicionalnog društva što u percepciji društva žene koje aktivno sudjeluju u političkom životu karakterizira kao osobe koje nakon određenog vremena preuzimaju muške obrasce ponašanja, te na taj način ne doprinose ravnopravnosti spolova ili mnoge od njih (političarki) pristaju funkcionirati na načelima spolne neutralnosti, tj. ne žele da ih se percipira s aspekta spola nego kao „stručnjake“ u određenom području, često zaboravljajući pri tome

da bi upravo svojom kompetencijom u tom istom području mogle na pravi način doprinijeti ostvarenju svih onih ciljeva koje pred nas stavljaju brojni međunarodni i domaći dokumenti o ravnopravnosti spolova.

Percepcija javnosti o premaloj uključenosti žena kreće se od shvaćanja da: ne postoji dovoljan broj kompetentnih žena koje bi se bavile politikom; politika odvlači žene od doma i obitelji; nekompetentne žene oduzimaju mjesta „kompetentnim muškarcima“ i sl. Mi danas još uvijek u najjačim medijima (televizija i dnevne novine) nailazimo na favoriziranje tradicionalne podjele uloga i prikazivanje žena kao nezainteresiranih za politički život zemlje te konzumentica mode i kozmetike. Uistinu je vrlo mali broj medija koji ženu prikazuju u svoj njenoj punini, tj. u ostvarenju njenih istinskih potencijala, pa tako i želje i potrebe za bavljenje politikom. Uklanjanje spolnih stereotipa, od kojih su samo neki navedeni u ovom tekstu ključno je za poboljšanje položaja žena ne samo u politici, nego na svim mjestima moći i odlučivanja (primjerice u poduzetništvu ili na visokim stručnim pozicijama u obrazovanju ili zdravstvu, koje bi načelno trebale biti neovisne od politike).

Analiza položaja žena u Hrvatskom saboru i vladi Republike Hrvatske

U Hrvatskom saboru od 152 zastupnika 32 su žene što iznosi 21% (prema podacima Internet redakcije Sabora od 29. rujna 2005. godine). Kada se promatra zastupljenost žena po pojedinim političkim strankama od 14 parlamentarnih stranaka žene su zastupljene u samo 8 stranaka. Niti jedne žene nema među zastupnicima iz Demokratskog centra, Hrvatske stranke umirovljenika, Liberalne stranke, Međimurskog saveza, Primorsko-goranskog saveza, Samostalne demokratske srpske stranke i Stranke demokratske akcije Hrvatske. Sve ove navedene stranke ukupno imaju 11 zastupnika.

Najveća zastupljenost žena je među zastupnicima Hrvatske socijalno-liberalne stranke i iznosi 50%, ali treba uzeti u obzir da HSLS ima samo 2 zastupnika. Među dvjema najbrojnijim strankama Hrvatskoj demokratskoj zajednici i Socijaldemokratskoj partiji Hrvatske koje zajedno broje 97 zastupnika/ica udio žena je 21% u HDZ-u i 35% u SDP-u.

Prema ustavnoj odredbi Hrvatski sabor ima predsjednika i jednog ili više potpredsjednika (koji zajedno čine Predsjedništvo Sabora), a poslovníkom Hrvatskog sabora određeno je da Sabor ima dva do pet potpredsjednika. U trenutnom petom sazivu Hrvatskim saborom predsjedava muškarac, a od pet potpredsjednika dvije su žene što predstavlja 33% žena u Predsjedništvu Hrvatskog sabora.

Hrvatski sabor ima 25 radnih tijela Sabora, tj. 24 odbora i Mandatno-imunitetno povjerenstvo. Od navedenih 25 radnih tijela Sabora muškarci predsjedavaju u 19 radnih tijela, a žene u 6 što iznosi 24% žena predsjednica odbora. Žene tako predsjedavaju Odborom za pravosuđe, Odborom za useljeništvo, Odborom za

pomorstvo, promet i veze, Odborom za izbor, imenovanje i upravne poslove, Odborom za informiranje, informatizaciju i medije i Odborom za ravnopravnost spolova.

Vlada Republike Hrvatske broji 16 članica/ova, 5 žena i 11 muškaraca (31% žena). Vladom predsjedava muškarac, a od dvoje potpredsjednika jedna je žena zadužena za društvene djelatnosti i ljudska prava, koja ujedno obavlja funkciju ministrice u Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. U Vladi su još 3 ministrice na čelu Ministarstva pravosuđa, Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija i Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, te tajnica Vlade.

Vlada Republike Hrvatske ima 13 ureda na čelu kojih se nalazi 7 žena ili 54% predstojnica. Žene su tako predstojnice Ureda predsjednika Vlade RH, Ureda za nacionalne manjine, Ureda za opće poslove Hrvatskog sabora i Vlade RH, Ureda za protokol Vlade RH, Ureda za ravnopravnost spolova, Ureda za suzbijanje uporabe opojnih droga, Ureda za udruge i Ureda za zakonodavstvo.

Od četiri središnja državna ureda na čelu jednog - Središnjeg državnog ureda za razvojnu strategiju, nalazi se državna tajnica.

Analiza zakonodavstva

Ustavom Republike Hrvatske zajamčena su svim građanima sva prava i slobode, neovisno o njihovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama (članak 14. Ustava). Člankom 3. Ustava Republike Hrvatske određeno je da ravnopravnost spolova predstavlja najvišu vrednotu ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, a člankom 44. Ustava da svaki državljanin Republike Hrvatske ima pravo pod jednakim uvjetima, sudjelovati u obavljanju javnih poslova i biti primljen u javne službe.

Hrvatski sabor je na sjednici od 14. srpnja 2003. godine donio najvažniji dokument za ostvarenje ravnopravnosti spolova u Republici Hrvatskoj - Zakon o ravnopravnosti spolova.

Zakonom o ravnopravnosti spolova (u daljnjem tekstu ZoRS) utvrđuju se opće osnove za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova kao temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, te definira i uređuje način zaštite od diskriminacije na temelju spola i stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce (članak 1. ZoRS-a).

Člankom 5. ZoRS-a određeno je da ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci **jednako** prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju **jednak** status, **jednake mogućnosti** za ostvarivanje svih prava, kao i **jednaku korist** od ostvarenih rezultata. Iz navedene zakonske odredbe proizlazi da bi žene i

muškarci kako bi uistinu bili/e ravnopravni/e trebali/e proporcionalno u odnosu na broj stanovnika/ica Republike Hrvatske sudjelovati i u političkom životu zemlje i to na svim razinama. Kao što znamo prema posljednjem popisu stanovništva iz 2001. godine u Republici Hrvatskoj je 52% žena, a primjerice u Hrvatskom saboru je trenutno 21% zastupnica, u Vladi Republike Hrvatske na rukovodećim pozicijama je oko 33% žena, dok je još uvijek situacija znatno lošija na lokalnoj razini.

S obzirom na postojeći nerazmjer sudjelovanja žena u političkom životu Republike Hrvatske i u ukupnom stanovništvu, a sukladno Zakonu o ravnopravnosti spolova, postoji mogućnost primjene posebnih mjera u ovom području. Posebne mjere predstavljaju specifične pogodnosti kojima se osobama određenog spola omogućuje ravnopravno sudjelovanje u javnom životu, otklanjaju postojeće nejednakosti ili im se osiguravaju prava u kojima su ranije bili prikraćeni (članak 9. ZoRS-a). U stavku 2. istog članka propisano je da se posebne mjere uvode privremeno radi ostvarivanja stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca i **ne smatraju se diskriminacijom**.

Zakonodavac je isto tako u članku 12. ZoRS-a razradio pojam posebnih mjera tako da je odredio da će se provođenjem posebnih mjera promicati ravnopravno sudjelovanje žena i muškaraca u tijelima zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti, uključujući javne službe, te postupno povećavati uključivanje podzastupljenog spola tako da njegova zastupljenost dosegne razinu njegovog udjela u ukupnom stanovništvu Republike Hrvatske. Nadalje je propisano da će se u svrhu ostvarivanja cilja iz stavka 1. ovog članka uvoditi posebne mjere kada je zastupljenost jednog spola osjetno neuravnotežena. Također pri imenovanju u državna tijela i tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i druge pravne osobe s javnim ovlastima, mora se voditi računa o ravnomjernoj zastupljenosti oba spola, a pri imenovanju članova odbora, povjerenstava i izaslanstava koja zastupaju Republiku Hrvatsku na međunarodnoj razini, državna tijela su dužna voditi računa o jednakoj zastupljenosti žena i muškaraca u odborima, povjerenstvima i izaslanstvima.

U glavi VI. ZoRS-a nazvanoj Političke stranke člankom 15. propisano je da političke stranke koje su upisane u registar političkih stranaka usvajaju svake četiri godine plan djelovanja o pitanju uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca i, u skladu s njim, određuju metode za promicanje uravnoteženije zastupljenosti žena i muškaraca u tijelima stranke, na popisima kandidata za izbore u Hrvatski sabor i tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Međutim ono što nije propisano u ovom članku odnosi se na to kada i do kada se mora započeti s donošenjem navedenih planova djelovanja; također nepostojanje sankcija bilo kakve vrste načelno ostavlja na volju strankama (ne)provođenje obveze iz ovog članka jer ne postoji sredstvo prisile koje bi to osiguralo; nije propisano da li planovi djelovanja trebaju uistinu biti operativni, lako provedivi s konkretnim ciljevima i zadaćama ili je dovoljno da budu samo deklaratorne naravi; jasno, ovim člankom

nije određeno niti način praćenja provedbe eventualnih planova djelovanja (npr. na godišnjim ili polugodišnjim stranačkim saborima).

U Republici Hrvatskoj, a vezano za same izborne procese na snazi su sljedeći zakoni: **Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor** (pročišćeni tekst utvrđen je na 110. sjednici Odbora za zakonodavstvo Hrvatskog sabora 9. travnja 2003. godine, a objavljen je u NN br. 69/03, a obuhvaća **Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski državni sabor** (NN br. 116/99), te njegove izmjene i dopune objavljene u NN br. 109/00 i br. 53/03); **Zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave** (pročišćeni tekst donesen je na 40. sjednici Odbora za zakonodavstvo Hrvatskog sabora održanoj 1. travnja 2005. godine, a objavljen je u NN br. /05); **Zakon o izboru predsjednika Republike Hrvatske** (NN 22/02 i 71/97), te **Zakon o političkim strankama** (NN 76/93, i njegove izmjene NN 111/96, NN 164/98 i 36/01).

U **Zakonu o izborima zastupnika u Hrvatski sabor** ne postoji niti jedna odredba koja se direktno odnosi na ostvarenje ravnopravnosti spolova. Nadalje u Zakonu je u članku 19. u stavku 3. Određeno da političke stranke samostalno utvrđuju svoje stranačke liste i redosljed na njima istaknutih kandidata, na način predviđen statutom političke stranke, odnosno u skladu s posebnim statutarnim odlukama. Na taj način samim je strankama dano na volju da prilikom sastavljanja stranačkih lista određuju na koji će način voditi računa o ravnopravnosti spolova, što je načelno i u skladu s općom odredbom članka 15. Zakona o ravnopravnosti spolova.

U odnosu na promicanje ravnopravnosti spolova u Hrvatskom saboru pozitivnom se može tumačiti odredba članka 6. **Zakona o izmjenama Zakona o političkim strankama** iz 2001. godine koja u stavku 4. Određuje da za svakog izabranog zastupnika podzastupljenog spola političkim strankama pripada i pravo na naknadu u visini 10% iznosa predviđenog po svakom zastupniku. Načelno ova spolno neutralna odredba („zastupnik podzastupljenog spola“) može se tumačiti na način da pogoduje onim političkim strankama koje imaju više zastupnica s obzirom na to da su žene podzastupljeni spol u Hrvatskom saboru i naravno u većini stranaka. Premda može se dogoditi da pojedina stranka ima više zastupnica nego zastupnika, onda bi se analogno tome za zastupnika isto ostvarivalo ovo pravo na naknadu.

Zakon o političkim strankama svojim odredbama regulira osnivanje i registraciju stranaka, sredstva za rad stranaka, prestanak političkih stranaka te nadzor nad provođenjem ovog Zakona, kao i kaznene odredbe.

U Zakonu se ne spominje ravnopravnost spolova niti se ulazi u to kako će se ili kako bi se ova materija regulirala unutar stranaka. Člankom 6. Zakona o političkim strankama propisano je da članom političke stranke može, pod jednakim uvjetima propisanim statutom, postati svaki punoljetni, poslovno sposoban državljanin Republike Hrvatske, čime je dakle pravo sudjelovanja u članstvu i radu stranke načelno osigurano i ženama i muškarcima.

Kako je u zahtjevu za upis u registar političkih stranaka, kojega vodi Ministarstvo nadležno za poslove uprave, potrebno priložiti program i statut stranke, a statut stranke treba sadržavati ciljeve i način djelovanja stranaka, za pretpostaviti je da će tijelo nadležno za registraciju stranaka odbiti takav zahtjev ukoliko isti ne bi sadržavao odredbe kojima se svim građanima/kama osiguravalo pravo na učlanjenje u stranku, tj. ukoliko bi sadržavao diskriminirajuće odredbe.

U **Zakonu o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave** postoji odredba koja se direktno odnosi na pitanje ravnopravnosti spolova i to u stavku 3. članka 15. koja propisuje da je predlagatelj prilikom sastavljanja liste dužan voditi računa o načelu ravnopravnosti spolova. Ova odredba iako u sebi sadrži elemente ravnopravnosti spolova pokazala se nedovoljnom i neodgovarajućom s obzirom na to da se broj žena na lokalnim tijelima kreće od 4% do 15%.

Prigovori koji su upućivani ovakvoj odredbi uglavnom se odnose na to da: nema sankcija za nepoštivanje načela ravnopravnosti spolova; ukoliko se i vodi računa o određenoj zastupljenosti spolova, žene se obično stavlja na „lošija“ mjesta dok se ona mjesta koja osiguravaju sudjelovanje na položajima moći i odlučivanja namjenjuju muškarcima; nije propisano koji bi to odnos osiguravao ostvarenje načela ravnopravnosti spolova (nepostojanje tzv. ženskih kvota).

Zakon o izboru predsjednika Republike Hrvatske osigurava svim građankama i građanima pravo da biraju i da budu birani/e (članak 1. i 2. Zakona). Na posljednjim predsjedničkim izborima od 13 kandidata 3 su bile žene (23%), a u drugom krugu izbora bili su žena i muškarac.

Analiza ostalih dokumenata

Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena u članku 7. propisuje da će države članice poduzeti sve odgovarajuće mjere da uklone diskriminaciju žena u političkom i javnom životu zemlje i posebno osiguraju ženama pravo da pod jednakim uvjetima s muškarcima: a) glasuju na svim izborima i javnim referendumima i da im se omogući da budu birane u sva javna i izborna tijela; b) sudjeluju u vladinoj politici i njejoj primjeni i da obavljaju sve javne funkcije na svim razinama vlasti, te c) sudjeluju u nevladinim organizacijama i udruženjima koja su sastavni dio javnog i političkog života u zemlji. O primjeni ovog članka Konvencije Hrvatska je izvijestila Odbor za ukidanje svih oblika diskriminacije žena UN-a u svom Drugom i trećem izvješću, koje je 2005. obranjeno pred navedenim Odborom. U tom izvješću istaknuto je da, usprkos tome što u Republici Hrvatskoj žene i muškarci imaju formalno-pravno jednaka prava, u praksi se uočava nejednak položaj žena i muškaraca te da na to ukazuju i brojni statistički podaci.

U Nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnosti spolova za razdoblje od 2000. - 2005. godine u području *Žene na položajima moći i odlučivanja* predviđen je niz

programskih zadaća i konkretnih mjera usmjerenih na povećanje broja žena na razinama političkog odlučivanja uključujući Hrvatski sabor i Vladu Republike Hrvatske, povećanje broja žena u odborima, povjerenstvima i delegacijama te na svim rukovodećim mjestima unutar državne uprave, kao i povećanje broja žena na rukovodećim mjestima u javnim službama u kojima su pretežito zaposlene žene.

Tako je primjerice tadašnje Ministarstvo pravosuđa, lokalne uprave i samouprave bilo zaduženo preispitati mogućnosti mijenjanja svih izbornih zakona, kao i Zakona o političkim strankama na način da se utvrde načini kojima bi se osiguralo poticanje političkih stranaka na kandidiranje žena, a čime bi se potaknulo povećanje broja žena u Hrvatskom saboru i skupštinama u jedinicama lokalne i područne (regionalne) razine na najmanje 30% 2004. i 2005. godine. Iz rezultata posljednjih provedenih parlamentarnih i lokalnih izbora vidljivo je da ova mjera i njezin cilj nisu postignuti.

Također je u istom području bilo predviđeno niz aktivnosti kojima bi se osiguralo povećanje žena u političkom životu kao što su kampanje, javne tribine, predavanja, skupovi i sl.

Od navedenih aktivnosti, a prema podacima u Drugom i trećem izvješću o primjeni CEDAW-a provedene su samo neke od navedenih aktivnosti. Primjerice tadašnje Ministarstvo europskih integracija organiziralo je seminar za žene političarke, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži je u suradnji s Uredom za ljudska prava pristupio osnivanju radne skupine za izradu programa za obrazovanje voditeljica/lja udruga žena s invaliditetom, međutim nije izvješteno o daljnjem radu te eventualnim rezultatima.

U istom poglavlju Nacionalne politike istaknuto je da će Vlada Republike Hrvatske zadužiti sva ministarstva i druga državna tijela da, počevši od 2002. godine, pri objavljivanju natječaja za službenička mjesta u državnoj upravi na kojima nema dovoljan broj žena u tekst natječaja unesu rečenicu kojom se ohrabruje prijava žena na natječaj. Kasnije je ova mjera na izvjestan način uvrštena u Zakon o ravnopravnosti spolova tako da je u članku 13. stavku 2. ZoRS-a određeno da prilikom oglašavanja potrebe za zapošljavanjem radnika u oglasu mora biti jasno istaknuto da se za oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola.

Nakon osnivanja Ureda za ravnopravnost spolova 2004. godine puno se pažnje posvetilo ovoj materiji tj. povećanju broja žena u političkom životu Republike Hrvatske. Ured za ravnopravnost spolova, u cilju daljnjeg povećanja broja žena, kako na kandidacijskim listama, tako i u izvršnim tijelima lokalne vlasti, pokrenuo je aktivnosti povodom održavanja lokalnih izbora koji su bili u svibnju 2005. godine. U tu svrhu prevedena je na hrvatski jezik publikacija Vijeća Europe „Ravnopravnost spolova - zastupljenost žena u politici u zemljama VE“, tiskane su promotivne majice i ostali promidžbeni materijali, a tijekom 2005. djelatnice/ici Ureda su diljem

Hrvatske promicali potrebu uključivanja što većeg broja žena u politiku.

Jedan od podciljeva za ostvarenje milenijskog cilja ravnopravnosti spolova Milenijske deklaracije UN-a, koje bi Republika Hrvatska trebala ostvariti do 2015. je i povećanje sudjelovanja žena u procesu donošenja političkih odluka.

Tako je podcilj 2 određen kao: povećanje sudjelovanja žena u procesu donošenja političkih odluka, a pokazatelji provedbe navedenog podcilja su sljedeći: povećanje broja žena u Saboru RH, Vladi RH i predstavničkim i izvršnim tijelima jedinica lokalne i područne samouprave do najmanje 50%; povećavanje broja žena u upravnim vijećima i nadzornim odborima javnog sektora; unaprjeđenje statističkog praćenja političke participacije žena i mijenjanje izbornog zakonodavstva.

Analiza istraživanja

Kako je ostvarenje ravnopravnosti spolova na svim razinama vlasti moguće i kroz angažman žena u političkim strankama, te kako je bitno imati potpuniji uvid u položaj žena u stranačkom životu Hrvatske, parlamentarnim političkim strankama bio je upućen dopis sa zamolbom odgovaranja na nekoliko pitanja (pitanja u dodatku).

Na navedeni dopis od 14 poslanih, odgovorilo je 5 stranaka i to Hrvatska stranka umirovljenika, Hrvatska demokratska zajednica, Samostalna demokratska srpska stranka, Hrvatska narodna stranka i Hrvatska socijalno-liberalna stranka.

Hrvatska demokratska zajednica dostavila nam je sljedeće podatke: HDZ je u svom programu za parlamentarne izbore 2003. godine istaknuo važnost ravnopravnosti spolova. HDZ drži da je ravnopravnost jedno od temeljnih ljudskih dobara u što ubraja i ravnopravnost žena i muškaraca. Za HDZ je ravnopravnost spolova ne samo jedno od najvažnijih ljudskih prava, nego i stalna politička zadaća. Ravnopravnost žene i muškarca treba se razvijati u njihovom partnerstvu na svim razinama - u obitelji, na radu, u javnom i društvenom životu. Svi ljudi neovisno o spolu trebaju imati jednake početne izgleda za razvoj i karijeru, kao što moraju biti i materijalne naknade za njihov rad. HDZ među članstvom ima 26,5% žena. Izvijestili su nas da su žene zastupljene i u glavnim tijelima HDZ-a: Predsjedništvu, Nacionalnom vijeću i Središnjem odboru HDZ-a te da su na proteklim izborima za predsjednika RH istakli kao svog kandidata upravo ženu. Unutar HDZ-a djeluje i Zajednica žena „Katarina Zrinska“ čija je predsjednica po funkciji članica Predsjedništva HDZ-a, a na nivou županija predsjednice županijskih organizacija „Katarina Zrinski“ automatski su članice županijskih odbora.

U Hrvatskoj stranci umirovljenika 40% članstva su žene, a na rukovodećim položajima - 15% je žena u Predsjedništvu, a 7,6% u Vijeću stranke. Visoke političke funkcije u Hrvatskom saboru i Vladi Republike Hrvatske ne obavlja niti jedna žena, a u županijama i gradovima obavlja ih 25 članica stranke. Stranka nema poseban

programski dokument za unaprjeđenje položaja žena i ostvarenje ravnopravnosti spolova, ali se izjasnila da politički podržava sve programe organizacija civilnog društva kojima je cilj veća ravnopravnost spolova. Također ne namjeravaju donositi nikakav strateški dokument za unaprjeđenje položaja žena (sukladno članku 15. Zakona o ravnopravnosti spolova sve političke stranke koje su upisane u registar političkih stranaka, kao što smo već naveli, usvajaju svake četiri godine plan djelovanja o pitanju uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca). Na upit o suradnji s postojećim institucionalnim mehanizmima odgovorili su da navedene institucije u pravilu ne pokazuju inicijativu prema političkim strankama, konkretno HSU, ali mjesta za razvoj suradnje ima. Na upit o reguliranju pitanja političke participacije žena u Zakonu o ravnopravnosti spolova odgovorili su da su rješenja u zakonu načelno dobra, ali ostvarivanje uključivanja žena u politički proces ponajprije je stvar njihovog htijenja, materijalnog i socijalnog položaja. Za angažman nevladinih udruga misle da je još uvijek nedovoljan, a samo načelno podržavaju uključivanje žena u izborne liste, a svako drugo nametanje kvota, mimo izbornog političkog procesa, bilo bi kontraproduktivno za razvoj demokratskih društvenih procesa.

U Hrvatskoj narodnoj stranci je 32,14% članica, u Predsjedništvu je 15% žena, u Središnjem odboru 14%, a u Interesnim odborima 20% žena. Od visokih političkih funkcija žena članica HNS-a je potpredsjednica Hrvatskog sabora, dvije su dožupanice i dvije zamjenice gradonačelnika, jedna je predsjednica gradskog vijeća, a 78 žena su članice županijskih skupština, općinskih i gradskih vijeća. Unutar stranke postoji strategija za unaprjeđenje položaja žena, a dostavljen nam je dio o ravnopravnosti spolova koji se nalazi u Statutu stranke i Političkom i gospodarskom programu. Tako HNS u svome Statutu kaže da jednakost muškaraca i žena spada u glavne ciljeve i instrumente socijalne politike te posebno ističu: "Izjednačavanje šansi muškaraca i žena za uspješno obrazovanje i zapošljavanje, pretpostavka je uspješnog razvoja." Također je u tekst Programa uvrštena i sloboda odlučivanja o rađanju djece. U HNS-u misle da institucionalni oblici nisu donijeli napredak u odnosu na očekivanja, a o pitanju reguliranja političke participacije žena u Zakonu o ravnopravnosti spolova misle da je i taj početni korak zaustavljen neprimjenom Zakona na podzakonske akte i na obveze koje se ne izvršavaju na državnoj i lokalnoj razini. Djelomično su zadovoljni angažmanom nevladinih udruga na ovom području, ali kažu da se na svim razinama osjeća utjecaj vlasti na usmjeravanje rada civilnih udruga kroz financiranje. Ženske kvote bi podržavali, ali samo kao privremenu stimulativnu mjeru i to eventualno u Izbornom zakonu (u smislu toga da liste koje ne ispunjavaju kvote po spolu ne mogu biti prihvaćene).

Samostalnoj demokratskoj srpskoj stranci među članstvom je 35% žena, ali u predsjedništvu nema niti jedne. 10 je žena u Vijeću, te također 10 u odborima. U Hrvatskom saboru i Vladi Republike Hrvatske nemaju niti jedne žene, a 5 članica stranke je na visokim rukovodećim pozicijama u županijama i gradovima. U stranci

nemaju strateški dokument za unaprjeđenje položaja žena, ali ga namjeravaju izraditi poslije izborne skupštine. Suradnju s institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost spolova smatraju zadovoljavajućom te smatraju da je Zakon o ravnopravnosti spolova na zadovoljavajući način regulirao pitanje političke participacije žena. Angažmanom nevladinih udruga u ovom području djelomično su zadovoljni, ali ne bi podržali uvođenje ženskih kvota.

U HSLŠ-u je 27% članica, a postotak žena u Predsjedništvu i Vijeću je 15%, u odborima stranke ih je 37,5%. Jedna članica je potpredsjednica Hrvatskog sabora, dvije su državne tajnice, a jedna je pomoćnica ministra. Na lokalnoj razini jedna je dožupanica, jedna predsjednica županijske skupštine, jedna gradonačelnica, jedna dogradonačelnica te jedna predsjednica općinskog vijeća. U HSLŠ-u ne postoji posebna strategija za unaprjeđenje položaja žena, ali je Statutom HSLŠ-a (čl. 68) predviđeno da prijedlozi predsjednika HSLŠ-a za središnja tijela HSLŠ-a ne mogu sadržavati više od 2/3 kandidata istog spola. Suradnju s državnim institucijama smatraju zadovoljavajućom te isto tako smatraju da je Zakon o ravnopravnosti spolova na zadovoljavajući način regulirao pitanje političke participacije žena. Zadovoljni su i suradnjom sa ženskim nevladinim udrugama. Smatraju da je jedina prihvatljiva kvota ona koja se temelji na kvaliteti, stručnosti i predanosti dužnosti koju pojedinac treba obavljati.

Zaključak III

Promatrajući proces približavanja i pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, važno je uzeti u obzir niz reformi koje je potrebno provesti kako bi se Hrvatska što više približila europskim standardima. Premalo se pažnje do sada posvećivalo pitanjima zaštite ljudskih prava, posebice prava žena. Ipak, u kontekstu europskih integracija i to pitanje dolazi na dnevni red pa je tako potrebno provesti niz mjera kako bi se i taj segment u potpunosti pravno regulirao i time se osigurala potpuna, primjenjiva i dostatna pravna zaštita. Gledajući razinu pravne zaštite ravnopravnosti spolova u EU, teško je postaviti adekvatna mjerila kojima bi se hrvatski pravni sustav u potpunosti uskladio s pravnim sustavom EU. Ipak, dosadašnjim radom i naporima, velikim dijelom je to područje usklađeno s europskim pravom. Također, i EU se nalazi na pragu promjena što će se odraziti i na sustav zaštite ljudskih prava.

Usvajanjem tzv. Europskog ustava, desit će se značajni pomaci u zaštiti ljudskih prava. Tako će Povelja ljudskih prava EU postati sastavni dio Europskog ustava čime će njezine odredbe postati obvezatne za sve države članice. Osim toga, EU će steći pravnu osobnost što do sada nije imala te će postati stranka Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Time će odredbe Europske konvencije obvezivati sve države članice EU, kao i Uniju samu.

Trenutno važeće zakonodavstvo EU (primarno i sekundarno) koje se odnosi na zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova, većim dijelom je poštivano tijekom

stvaranja novog rodno osjetljivog zakonodavstva Republike Hrvatske. Tako se u procesu usklađivanja tog dijela zakonodavstva vodilo računa o promicanju ravnopravnosti spolova i zabrani diskriminacije kako je propisano u čl. 2., 3., 13. i 141. Ugovora iz Amsterdama (1997.). Ujedno su i direktive EU koje propisuju načelo jednakog postupanja prema ženama i muškarcima uzete u obzir prilikom izrade spomenutih zakona.

Vodilo se računa i o pravilima koje propisuje UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije prema ženama. Ipak, neki dijelovi međunarodnog i europskog zakonodavstva su u procesu harmonizacije izostali pa to dovodi u pitanje potpunu pravnu usklađenost hrvatskih rodno osjetljivih zakona sa spomenutim izvorima.

Slijedom navedenog, naš cilj je oblikovati preporuke koje bi trebale poslužiti kao pokazatelj za daljnje reforme i mjere koje su neophodne u postizanju potpune de iure i de facto ravnopravnosti spolova. Naše preporuke obuhvaćaju i Preporuku Vijeća Europe o uravnoteženom sudjelovanju žena i muškaraca u tijelima političkog i javnog odlučivanja (2003.). Normativni standardi zaštite ravnopravnosti spolova, odnosno ostvarenja jednakih mogućnosti za žene i muškarce u EU od Republike Hrvatske zahtijevaju slijedeće:

Normiranje načela ravnopravnosti spolova na zakonodavnoj razini u potpunosti.

Obrazloženje: Primjerice, čl. 7. CEDAW propisuje obvezu državama da poduzmu sve potrebne mjere za uklanjanje diskriminacije žena u političkom i javnom životu države, uključujući sudjelovanje u izborima, javnim dužnostima te u oblikovanju i usvajanju politike izvršne vlasti. Ako pogledamo Zakon o ravnopravnosti spolova, Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, Zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, Zakon o izboru predsjednika Republike Hrvatske, Zakon o političkim strankama, vidjet ćemo da takva odredba nije u potpunosti integrirana u zakone koji reguliraju zastupljenost žena u političkom i javnom životu. Također, institut posebnih mjera predviđen čl. 4. CEDAW postoji zasad samo u Zakonu o ravnopravnosti spolova (kvote su izostale).

Uspostavljanje horizontalne i vertikalne usklađenosti izvora prava u odnosu na ravnopravnost spolova te proširenje ograničenog opsega tumačenja odredbi koje se odnose na ravnopravnost spolova.

Obrazloženje: Neusklađenost većine zakona sa Zakonom o ravnopravnosti spolova, uključujući i međusobnu neusklađenost zakona u svezi antidiskriminacijskih odredbi. Primjer za to, već naveden u prethodnom tekstu, jest Zakon o lokalnim izborima (ZoLI), NN 33/01 (pročišćeni tekst) kao i Odluka

Ustavnog suda U-VIIA/1895/2005, od 2. svibnja 2005.

Preoblikovanje zakona tako da postanu jezično rodno osjetljivi.

Obrazloženje: Hrvatski jezik poznaje razliku između ženskog i muškog roda. Međutim, čitajući hrvatske zakone, takvo razlikovanje nećemo uočiti. Zakoni su pisani isključivo u muškom rodu. Stoga je potrebno učiniti potrebne izmjene kako bi i zakoni postali rodno osjetljivi što je važan korak u podizanju svijesti i ostvarenju načela ravnopravnosti spolova.

Konkretno preporuke vezano uz posebna područja političkog i javnog života formulirale smo s obzirom na zakonodavstvo Republike Hrvatske i njegovo usklađivanje s pridruživanjem EU te s obzirom na djelovanje političkih stranaka. Razmatrale smo nedostatke Zakona o ravnopravnosti spolova te eventualne promjene i dopune, imajući u vidu da bi se svi ostali zakoni trebali uskladiti sa Zakonom o ravnopravnosti spolova.

Uzimajući u obzir razvojne ciljeve EU i međunarodne standarde zaštite ljudskih prava i promicanja ravnopravnosti spolova, postoje prioritetna područja o kojima je RH, u skladu s preuzetim obvezama koje proizlaze iz međunarodnog i europskog prava, dužna voditi računa u svrhu postizanja potpune ravnopravnosti spolova. Jedno od prioriteta jest uskladiti privatni život sa obvezama na radnom mjestu, što uključuje uvođenje inovativnih i prilagodljivih rješenja u svezi rada koja će omogućiti lakše ispunjavanje obveza i uzeti u obzir različite potrebe u različitoj životnoj dobi. To također uključuje uklanjanje stereotipa i poticanje muškaraca da preuzmu dio obveza u obitelji i domaćinstvu.

Preporuke:

1. Nasilje nad ženama potrebno je posebno regulirati jer je taj problem zasada jedino obuhvaćen Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji, dakle kada se radi o nasilju nad ženama isključivo u krugu obitelji. Žene žrtve nasilja u obitelji često ne prijavljuju nasilje iz različitih razloga. Jedan od razloga svakako su visoki troškovi zastupanja pred sudovima.
2. Žene u ruralnim područjima, njihov položaj i status i dalje su marginalizirani i nevidljivi budući da se najviše pažnje posvećuje edukaciji žena u urbanim središtima. Postojeći zakoni i Nacionalna politika o ravnopravnosti spolova o tome ništa ne govore. Često se zaboravlja da postotak žena u ruralnim područjima zauzima značajan udio u ukupnoj populaciji, a njihovo obrazovanje i osviještenost na području ravnopravnosti spolova je zanemariva. Posljedica toga jest neprimjena postojećih mehanizama zaštite u slučajevima diskriminacije na temelju spola.
3. U svezi s tim, važno je istaknuti i problem ekonomske ovisnosti žena o

muškarcima koja nije samo slučaj sa ženama u ruralnim područjima (mada je tamo najčešće susrećemo), već i sa ženama u urbanim područjima. Kao posljedica toga često se javlja i jedan novi oblik nasilja, a to je tzv. ekonomsko nasilje koje ustvari predstavlja uskraćivanje novca i ekonomsku ovisnost žena o muškarcima. Takav oblik nasilja nije sankcioniran u hrvatskom pravnom sustavu.

4. S druge strane, sve je više žena koje su visoko obrazovane, no njihova zastupljenost na vodećim položajima je nesrazmjerna s u odnosu na njihov ukupan broj u radnom okruženju. One u određenoj mjeri napreduju u skladu sa svojim znanjem i vještinama, no kada dođu do vrha tamo se zaustavljaju budući da su vodeći položaji u većini slučajeva rezervirani isključivo za muškarce (tzv. stakleni strop). Institut posebnih mjera predviđen Zakonom o ravnopravnosti spolova zasada nije doveo do pozitivnih pomaka u tom području.
5. Kako je već u samom uvodu rečeno, Hrvatska je učinila pozitivne pomake slijedeći europske standarde i zahtjeve donoseći nekoliko novih zakona čija je svrha uspostaviti pored normativne i stvarnu ravnopravnost. Ipak, jedan od najvažnijih zakona, Zakon o ravnopravnosti spolova ostao je manjkav, ili bolje rečeno nedorečen u određenim dijelovima. Primjerice, koncept posebnih mjera definiran je zakonom, a sam cilj i sadržaj definicije ostao je nejasan i nedorečen u svom sadržaju i opsegu. Glavni razlog za to je što se prilikom uvođenja koncepta posebnih mjera u hrvatski pravni sustav nije vodilo računa o interpretaciji samog koncepta za što je najvažnija praksa Europskog suda pravde. Koncept posebnih mjera u pravu Europske unije ne proizlazi iz slova direktiva, već upravo iz prakse Europskog suda pravde. Uz koncept posebnih mjera usko je vezan i koncept rodno osviještene politike (gender mainstreaming), politike uključivanja žena u sva područja društvenog života, do postizanja pune i stvarne jednakosti. Ovaj koncept, iako neizrečen, provlači se kroz ZoRS. Ipak, sadašnja definicija rodno osviještene politike prema ZoRS je nepotpuna budući da se ne radi samo o nizu mjera, već o strategiji čiji je cilj uvođenje problema spola u sve aspekte planiranja, provedbe i vrednovanja.
6. Vjerojatno najveću manu Zakona predstavlja odsustvo detaljnijih odredbi o mogućnostima sudske zaštite. U kasnijim fazama izrade zakona nije se vodilo dovoljno računa o sugestijama koje su upućivale na potrebu preciznijeg određenja mehanizama sudske zaštite u slučajevima diskriminacije, posebice posredne diskriminacije. Zakon upućuje na primjenu odredaba propisa obveznog prava primjenjivih na odgovornost za štetu koje su se mogle primjenjivati i prije donošenja samog ZoRS za slučajeve diskriminacije. Zakon, također, nije preuzeo odredbe Smjernice 97/80/EEC o prebacivanju tereta

dokaza u slučajevima spolne diskriminacije prema kojoj, nakon što oštećena osoba učini vjerojatnim postojanje diskriminacije, teret dokaza prelazi na suprotnu stranu. Ovaj propust iziskuje od sudova posebnu pažnju u dokaznom postupku u slučajevima spolne diskriminacije, te uzimanje u obzir prakse Europskog suda.

7. Problem višestruke diskriminacije također nije prepoznat, posebice kada se radi o različitim oblicima diskriminacije koje se međusobno isprepliću poput diskriminacije na temelju spola, etničke pripadnosti, religije, bračnog i obiteljskog statusa, invaliditeta, dobi itd. Definiranje višestruke diskriminacije i njezino sankcioniranje također jer nužno kako bi se zaštitile žrtve jednog ili više oblika diskriminacije.
8. S obzirom na nedorečenost odredbi u izbornim zakonima koje se direktno odnose na ravnopravnost spolova u političkom životu Republike Hrvatske tražimo da nadležna državna tijela razmotre mogućnost izmjena navedenih odredbi na način koji bi osigurao povećanje broja žena u politici na barem 35%.
9. Omogućiti dostatne kadrovske i financijske izvore neophodne za rad nacionalnih mehanizama ustrojenih za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova (Ured Vlade za ravnopravnost spolova, Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova).
10. Zahtijevamo da se strankama koje aktivno i mjerljivo provode politiku ravnopravnosti spolova osiguraju dodatna financijska sredstva iz državnog proračuna za nastavak rada na promicanju ravnopravnosti spolova, na lokalnoj i regionalnoj razini.
11. Tražimo da se nevladinim organizacijama koje se bave edukacijom i zagovaranjem za pitanja ravnopravnosti spolova osiguraju dovoljna sredstva iz državnog proračuna za njihov rad i provedbu Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova.
12. Tijela državne uprave trebaju uspostaviti bazu podataka žena voljnih raditi na položajima na kojima se donose političke i javne odluke.
13. Postupci izbora, zapošljavanja i imenovanja na vodeće položaje u javnom odlučivanju trebaju biti rodno osjetljivi i transparentni te se treba osigurati postojanje spolno uravnotežene zastupljenosti na položajima ili funkcijama čiji su nositelji imenovani od Vlade ili drugih državnih tijela.
14. Zahtijevamo da ravnopravnost spolova postane politički priznato područje demokratizacije društva u Republici Hrvatskoj i kao takvo tražimo od vodećih stranka i istaknutih pojedinaca i pojedinki da putem svojeg javnog djelovanja promiču ravnopravnost spolova kao Ustavom zagarantirano pravo.
15. Tražimo od svih političkih stranka žurno donošenje plana djelovanja o pitanju uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca (sukladno odredbi članka 15.

Zakona o ravnopravnosti spolova) i u skladu s njim, određivanje metoda za Promicanje uravnoteženije zastupljenosti žena i muškaraca u tijelima stranke, na popisima kandidata za izbore u Hrvatski sabor i tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

16. Tražimo od političkih stranka da izrade stranačke programe u svrhu motiviranja i uključivanja žena u tijela stranaka i time omogućće članicama da se kandidiraju, uvažavajući zastupljenost i položaj žena na kandidacijskim listama, posebice na lokalnim izborima.
17. Vodeći računa o tome da u političkim strankama još uvijek postoji značajan broj članica/ova koji su nedovoljno upoznati s pojmovima ravnopravnosti spolova i ženskim ljudskim pravima u međunarodnom i hrvatskom pravnom okviru, preporuča se političkim strankama da osiguraju stalno obrazovanje svojih članica/ova o ovim pitanjima u suradnji s nevladinim organizacijama.
18. S obzirom na to da ne postoji sustavno statističko praćenje izbornih procesa (kandidacijske liste, izabrani/e zastupnici/ice, osobe na vodećim pozicijama i sl.) razvrstano po spolu, zahtijevamo od izbornih povjerenstava usvajanje jednoobraznih postupanja kako bi se na najjednostavniji način osiguralo praćenje i dostupnost istih podataka.
19. S obzirom na to da je javnost nedovoljno upoznata s položajem žena u političkim strankama preporuča se istima vođenje svih podataka razvrstanih po spolu (o članstvu, položaju žena na vodećim pozicijama i sl.).
20. S obzirom na to da neke državne institucije razvrstavaju podatke po spolu, ali je nezadovoljavajuća njihova dostupnost građanima/kama, preporuča se svim državnim institucijama (zakonodavnim, izvršnim, sudskim) usvajanje prakse jednogodišnjeg objavljivanja podataka razvrstanih po spolu o položaju žena unutar navedenih institucija.

DODATAK

Pitanja iz upitnika koji je poslan parlamentarnim strankama:

1. Koliko je (u postotku) članica Vaše stranke?
2. Koliko je žena na rukovodećem položaju u Vašoj stranci?
3. Koliko članica Vaše stranke obavlja visoke političke funkcije (u Hrvatskom saboru, Vladi Republike Hrvatske, županijama i gradovima)?
4. Postoji li u Vašoj stranci jasna strategija za unaprjeđenje položaja žena i ostvarenje ravnopravnosti spolova? Na koji se vremenski period odnosi?
5. Ukoliko Vaša stranka nema strateški dokument za unaprjeđenje ravnopravnosti spolova, smatrate li da bi trebali imati isti i namjeravate li ga i u kojem roku izraditi?
6. S obzirom na postojanje niza institucija za ostvarenje ravnopravnosti spolova (Vladin Ured za ravnopravnost spolova, Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora) smatrate li da je Vaša suradnja s istima zadovoljavajuća i/ili bi je trebalo i u kojem segmentu unaprijediti?
7. Smatrate li da je Zakon o ravnopravnosti spolova na zadovoljavajući način regulirao pitanje političke participacije žena?
8. Kako ste kao stranka zadovoljni angažmanom nevladinih udruga i civilnog sektora u promicanju uključivanja žena u izborne procese (od kandidiranja na liste do izlaska na izbore) i na koji način mislite da bi se isti mogao unaprijediti?
9. Biste li podržali uvođenje tzv. ženskih kvota i u koje zakone?

